

# ENIGE OPMERKINGEN OVER „REKENINGLOZE” DEBITEUREN ADMINISTRATIE

door Drs Sj. Muller

## *Inleiding.*

Een onderneming, die op crediet verkoopt aan een klantenkring van enige betekenis, zal de bedragen, die zij van haar afnemers nog te vorderen heeft in haar administratie op zodanige wijze moeten verwerken, dat te allen tijde bekend is, hoe groot de vordering op elke afnemer is. De „klassieke” wijze waarop dit geschiedt is, dat voor elke klant een „rekening” wordt aangehouden, waarop aantekening wordt gehouden van de bedragen die verschuldigd worden en die worden voldaan. Ten einde de juistheid van deze debiteurenadministratie verwerkte gegevens te kunnen verifiëren, zullen ook de totalen der mutaties op een of andere wijze worden vastgelegd.

Daar een dergelijke debiteuren-administratie een vrij grote omvang kan aannemen, is het begrijpelijk, dat men naar middelen heeft uitgezien om de aan het voeren daarvan verbonden hoeveelheid werk te verminderen. Een van de middelen die daartoe soms wordt aanbevolen is, het voeren van „rekeningen” per debiteur geheel achterwege te laten. Men kan immers de factuurcopieën voor leveringen op crediet afzonderlijk opbergen, totdat de daarop vermelde bedragen ontvangen zijn en daarna de betrokken stukken uit de verzameling verwijderen of van een kenmerk voorzien. De nog openstaande posten blijken dan uit de nog niet uit de oorspronkelijke verzameling verwijderde resp. nog niet van een kenmerk voorziene factuurcopieën.

Op het eerste gezicht lijkt er voor deze werkwijze veel te zeggen. Het schrijfwerk wordt immers tot een minimum beperkt en kan zelfs (behoudens voor controle-opstellingen) geheel achterwege blijven. Het is merkwaardig, dat desondanks deze „rekeningloze” debiteuren-administratie in de praktijk slechts sporadisch wordt aangetroffen. De ervaringen ermee zijn daardoor nogal beperkt. Het is met het oog hierop, dat de lezers zich wellicht zullen interesseren voor de hierna volgende aantekeningen, die werden gemaakt na kennismaking met enige gevallen, waarbij dit systeem in de praktijk werd toegepast. Wellicht kan men daarmee in voorkomende gevallen zijn voordeel doen.

De voorgaande summiere aanduiding van wat onder een rekeningloze debiteuren-administratie wordt verstaan, zal voor de lezers wel voldoende zijn om zich daarvan een voorstelling te kunnen maken. Uiteraard zijn verschillende vormen denkbaar. De navolgende bespreking zal zich beperken tot die vorm, waarbij een copie van de uitgaande factuur tot het moment van de betaling daarvan, afzonderlijk wordt opgeborgen. Andere vormen, waarbij men b.v. gebruik maakt van incasso-kwitanties, van ponskaarten e.d., blijven buiten beschouwing. Weliswaar is ook in die gevallen sprake van een rekeningloze debiteuren-administratie (deze bestaat dan n.l. uit kwitanties of ponskaarten), maar de bespreking van die vormen zou te ver voeren en bovendien zijn de toepassingen daarvan veelvuldiger, waardoor men daarmee ook meer ervaring heeft.

## *Werkwijze.*

De essentie van de werkwijze is, dat de debiteringen op de debiteuren-

rekeningen worden vervangen door het opbergen van een factuurcopie en de creditering door het uitlichten daarvan uit de verzameling. De verzameling zelf zal bij een omvang van enige betekenis al vrij spoedig in contrôlegroepen moeten worden onderverdeeld, ten einde bij voorkomende fouten, deze snel te kunnen localiseren. Dit betekent, dat contrôle-opstellingen niet gemist kunnen worden. De eenvoudigste wijze, waarop deze laatste verkregen kunnen worden is wel dië, waarbij de totalen der te verwerken bedragen, dagelijks op een lijst per contrôlegroep worden ingeschreven. Dagelijks kan dan worden nagegaan of de op de lijsten vermelde debetbedragen in overeenstemming zijn met de omzetcijfers en de crediteringen met de overeenkomende bedragen in kas-, bank- en giroboek, vermeerderd met de vastgestelde retouren.

Het voorgaande zou men kunnen aanduiden als de grondvorm, waarop meer variaties mogelijk zijn, dan men op het eerste gezicht wel zou denken.

Om te beginnen kan men de factuurcopieën van de reeds betaalde posten uit de verzameling verwijderen of deze alleen van een bepaald kenmerk voorzien. In een bepaald geval verzekerde de chef van het betrokken onderdeel van de administratie, dat het verwijderen van eenmaal opgeborgen factuurcopieën blijkens zijn ervaring zou leiden tot een chaos. Hij volstond daarom met het geven van een kenmerk aan de facturen die volstaan waren. Dit belette echter een collega van hem in een ander bedrijf niet, toch de copieën uit te lichten, met het voordeel, dat zijn „verzameling” heel wat minder omvangrijk was, zonder dat dit tot fouten aanleiding gaf.

Verder kan men de factuurcopieën zowel in de verzameling als na verwijdering op verschillende wijze opbergen: zuiver op naam, per reizigers-district op naam, per afnemersgroep op naam, chronologisch, op debiteurennummer enz. enz. Ook de contrôlelijsten kunnen op verschillende wijzen worden gevoerd: men kan daarin b.v. de individuele bedragen opnemen of alleen de dag- of weektotalen. Men kan ook alleen de telstroken, die bij het bepalen van de dagelijkse contrôle-totalen zijn verkregen, per contrôlegroep opbergen. Tenslotte kan men naast de „rekeningloze” administratie nog per afnemer een rekening aanhouden. Dit mag wel vreemd en ondoelmatig lijken, toch werd ook dit systeem aangetroffen. Uit de latere bespreking zal blijken, dat deze „dubbele” administratie geenszins irrationeel behoeft te zijn.

Naast deze, nog min of meer essentiële verschillen, treft men dan nog verschillen aan in de uiterlijke vorm. Zo kunnen de factuurcopieën b.v. alle bijeen in klappers, in beugelmappen (Ordners) worden opgeborgen of stuk voor stuk in mappen per afnemer.

### *Voordelen.*

Een rekeningloze debiteuren-administratie kan, als de omstandigheden daartoe gunstig zijn, ongetwijfeld tot een werkbesparing leiden. Om te beginnen kan het schrijfwerk tot een minimum worden beperkt. Ook het opzoeken van de rekeningen (bij het gebruik van kaartsystemen ook: het weer terugplaatsen van de kaarten), komt te vervallen. Daarnaast zijn er belangrijke bijkomstige voordelen. Bergt men de factuurcopieën chronologisch op en verwijdert men die voor de betaalde posten uit de verzameling, dan heeft men b.v. zeer snel een overzicht van de achterstallige posten. Men hoeft voor het manen niet alle rekeningen door te lopen, maar heeft deze direct bij elkaar. Omvat de verzameling alleen de openstaande posten, dan vergt ook het opstellen van een periodieke saldolijst (eigenlijk:

lijst van openstaande posten) minder werk, dan bij het aanhouden van een debiteuren-administratie in de „klassieke” vorm. Tenslotte kan het voorkomen, dat het aantal debiteuren in verhouding tot het aantal te verwerken posten zeer groot is. Niet alleen spreken de twee laatstgenoemde voordelen in dat geval het sterkste, maar men heeft dan ook het grote voordeel van de veel geringere omvang en daardoor ook van de grotere overzichtelijkheid van de administratie. Houdt men de debiteuren-administratie bij op rekeningkaarten, dan kan men theoretisch wel de „glad lopende” kaarten daaruit verwijderen, maar in feite wordt dit vaak nagelaten omdat het leidt tot extra werk als de betrokken gewezen debiteur weer actief wordt. Men moet dan regelmatig op twee plaatsen zoeken, hetgeen extra werk betekent.

### *Beperkingen.*

Alvorens op grond van de genoemde voordelen tot invoering van een rekeningloze debiteuren-administratie over te gaan, zal men zich echter terdege moeten afvragen, of al deze voordelen in het concrete geval inderdaad realiseerbaar zijn en of tegenover de voordelen niet ook nadelen staan.

Inderdaad kan de debetboeking in de debiteuren-administratie nagenoeg steeds achterwege blijven. Met de creditboeking is dit echter zeer vaak niet het geval. Daarbij valt niet alleen te denken aan voorkomende à-conto betalingen, maar ook aan voorkomende aftrekken voor betaling binnen een bepaalde termijn, voor afzonderlijk te retourneren emballage e.d. Dit laatste was in een bepaald geval zelfs aanleiding om de methode geheel af te schaffen. Komt het veelvuldig voor, dat de factuurbedragen niet als zodanig worden voldaan, dan zal dit nagenoeg steeds tot zodanige moeilijkheden aanleiding geven, dat toepassing van het systeem irrationeel wordt. Maar ook als de factuurbedragen steeds als zodanig worden voldaan, zal het schrijfwerk van de creditering bijna nooit geheel kunnen worden vermeden. Men zal in dat geval toch steeds de datum en de wijze van betaling op de betrokken factuurscopie aantekenen, al was het alleen maar om ondanks contrôle-maatregelen steeds optredende verschillen naderhand te kunnen uitzoeken.

De hiervoor genoemde „bijkomende” voordelen, dat zonder extra werk een goed overzicht wordt verkregen van de achterstallige posten en dat het opstellen van een saldolijst relatief weinig werk vraagt, zijn, gezien het feit, dat de besparing van het schrijfwerk wel nooit geheel gerealiseerd zal worden, dan ook van minstens even groot belang te achten. Om deze, naar in de praktijk is gebleken, zeer belangrijke voordelen te kunnen realiseren moet de inrichting van de rekeningloze administratie echter aan twee voorwaarden voldoen: de factuurscopieën van de betaalde posten moeten uit de verzameling worden verwijderd en de opberging moet primair een chronologische zijn. Aan de eerste voorwaarde kan vrij gemakkelijk worden voldaan. De grootste moeilijkheid zal zijn de betrokken personen ervan te overtuigen, dat geen stukken behoeven zoek te raken, mits men maatregelen daartoe neemt en de nodige netheid betracht. Het voldoen aan de tweede voorwaarde stuit daarentegen op grotere moeilijkheden. Bij een chronologische opberging mist men nl. elk overzicht per afnemer, hetgeen er toe leidt, dat men bij ontvangst van betalingen de daarbij behorende factuurscopie niet zonder meer kan opzoeken (die ligt immers primair op datum). Ook het uitoefenen van creditcontrole, (met raadpleging van de openstaande posten) is bij chronologische opberging nagenoeg onmogelijk. Men kan natuurlijk wel noodmaatregelen bedenken

om aan deze bezwaren tegemoet te komen, maar vervalt dan in complicaties, die de voordelen van het rekeningloze systeem geheel illusoir maken.

In dit verband lijkt het gewenst iets nader in te gaan op de hiervoor reeds kort aangeduide variatie van de rekeningloze debiteuren-administratie, waarbij naast de chronologisch opgeborgen copiefacturen een kaartstelsel wordt aangehouden, waarvan de kaarten op andere wijze (b.v. op naam of per reizigersdistrict op naam) zijn gegroepeerd. Dit kaartstelsel dient dan voor het vaststellen van de factuurdatum bij ingekomen betalingen en voor het uitoefenen van de creditcontrole. In beginsel is hier uiteraard sprake van een „verdubbeling” van het werk. In feite valt het nogal mee. De debetboekingen op de kaarten kunnen n.l. uiterst summier blijven en zich beperken tot datum en bedrag (eventueel met weglating van de cijfers achter de komma). De creditboekingen kunnen beperkt zijn tot het vermelden van de betalingsdatum (eventueel met gebruik van een stempel) achter de betrokken post. Niet alleen is het schrijfwerk zodoende uiterst beperkt, maar bij de laatste boeking vindt men tevens de factuurdatum, waarna men de chronologisch opgeborgen factuurcopie snel kan uitlichten. Doordat de factuurcopieën voor de nog openstaande bedragen afzonderlijk zijn opgeborgen, heeft men een goed overzicht van de achterstallige posten, kan men dus manen zonder alle kaarten door te lopen en kan men snel een debiteurenlijst opstellen. Daar het chronologisch afleggen der factuurcopieën slechts weinig werk meebrengt, kan het extrawerk van het aanhouden van twee administraties naast elkaar volkomen verantwoord zijn. Beide administraties vormen als het ware een geheel: één deel dient voor de creditcontrole en als klapper op het andere deel, dat op zichzelf de eigenlijke debiteurencontrole vormt, die het specifieke voordeel heeft dat ze een goed overzicht geeft van de posten naar ouderdom. Verder zij er op gewezen, dat elke andere opberging der factuurcopieën veel meer werk meebrengt, doordat de nieuwe copieën tussen de oude moeten worden gesorteerd, dat daarbij grote kans op fouten bestaat en dat de voordelen van de chronologische opberging dan verloren zouden gaan. Bedenkt men verder dat het gevaar van het noteren van onjuiste bedragen voor de creditcontrole rustig kan worden verwaarloosd, dan kan worden gesteld, dat deze „dubbele” administratie onder bepaalde omstandigheden minder werk meebrengt dan een „enkele.” In het onderhavige geval werd inderdaad de betrokken administratie door een geringer aantal personen bijgehouden dan op andere wijze mogelijk zou zijn geweest.

Tenslotte nog iets over de realiseerbaarheid van het laatste der genoemde voordelen van de rekeningloze administratie, n.l. de grotere handelbaarheid in het geval, dat het aantal debiteuren in verhouding tot het aantal posten zeer groot is (dus zeer weinig posten per afnemer). Deze omstandigheid doet zich slechts in bepaalde bedrijfstakken voor. In één der bestudeerde gevallen was het inderdaad doorslaggevend: het aantal rekeningkaarten zou bij toepassing van de „klassieke” methode in de tienduizenden zijn gelopen en op meer dan de helft van deze kaarten zou het aantal geboekte posten tot 2 à 3 per jaar beperkt zijn gebleven. In dergelijke omstandigheden biedt de rekeningloze administratie ontegenzeggelijke voordelen. Alleen doen zich soortgelijke omstandigheden slechts in enkele bedrijfstakken voor. En is dat het geval, dan zal men meestal trachten op andere wijze zoveel mogelijk aan het voeren van een debiteuren-administratie te ontkomen, bv. door verkoop nagenoeg alleen



contant, toezending onder rembours of, door direct met de factuur een kwitantie te vervaardigen, die ter incasso wordt gegeven, e.d.

#### *Verdere bezwaren.*

De in de vorige paragraaf genoemde beperkingen kunnen ten dele als bezwaren tegen de rekeningloze administratie worden geformuleerd. Om niet in herhaling te vervallen zal hiervan worden afgezien. Wel dient nog te worden gewezen op de navolgende bezwaren.

Ten eerste valt er nogal wat sorteerkwerk te verrichten bij het opbergen van de factuurscopieën. Deze is het geringste als de opberging primair chronologisch is. Bij elke andere methode is het sorteerkwerk belangrijk omvangrijker. Ook biedt het ruimschoots gelegenheid tot het maken van fouten door onjuist afleggen.

Een ander bezwaar is, dat zeer nauwkeurig moet worden gewerkt. Eventuele fouten zijn wel met behulp van controle-opstellingen te localiseren en met behulp van de stukken uit te zoeken. Dit laatste vergt echter zeer veel tijd. Dit is een belangrijk bezwaar, want waar gewerkt wordt, worden nu eenmaal ook fouten gemaakt.

Bovendien voert het laatste bezwaar tot een andere, die in de praktijk nog veel belangrijker is. Men moet nl. van de uitvoerders in de eerste plaats nauwkeurigheid eisen. Tempo kan men nauwelijks verlangen. Gevolg is, dat het werktempo bijna steeds aan de zeer lage kant is. Maar men kan niet meer eisen, zolang men niet dagelijks de juistheid der verrichte boekingen (zoals bij toepassing van een doorschrijf-administratie) controleren kan.

Een vierde bezwaar is, dat een chronologisch overzicht van de transacties per afnemer ontbreekt, tenzij men de factuurscopieën vóór en na de betaling op naam opbergt. De bezwaren tegen deze opberging vóór de betaling blijken reeds uit het voorgaande. Die tegen een alfabetische opberging na de betaling zijn nog groter, daar het dan nagenoeg onmogelijk wordt achteraf eventueel gemaakte fouten uit te zoeken. Het belang van deze bezwaren is niet altijd gelijk. Het hangt er van af of voor de verkoop een overzicht van de transacties per afnemer nodig is en of deze niet op andere wijze kan worden verkregen.

#### *Conclusie.*

De vraag of de toepassing van een rekeningloze debiteuren-administratie voordelen heeft, valt niet in het algemeen te beantwoorden. Er zijn gevallen, dat ze ideaal is en veel minder werk vergt dan de gebruikelijke. Er zijn echter ook gevallen, dat de toepassing niet alleen op moeilijkheden zou stuiten, maar veel meer werk zou meebrengen dan een „normale” administratie. Bovendien zijn er binnen de rekeningloze methode nog verschillende variaties mogelijk, die ieder onder bepaalde omstandigheden voor- of nadelen kunnen hebben. Er zal dus van geval tot geval beoordeeld moeten worden of de toepassing zin heeft en welke variatie daarbij te prefereren is. Daarbij dient speciale aandacht te worden besteed aan de mogelijke, hiervoor opgesomde bezwaren en beperkingen, terwijl verder ook in het oog moet worden gehouden, dat de debiteuren-administratie niet alleen ten doel heeft van iedere afnemer snel te kunnen vaststellen wat van hem te vorderen is, maar dat de doelmatigheid ook afhankelijk is van andere doeleinden, zoals het snel kunnen manen van achterstallige vorderingen, het mogelijk maken van een goede credietcontrole, e.d. Alleen na onderzoek van alle omstandigheden en van alle te stellen eisen, kan een verantwoord antwoord worden gegeven op de vraag of een rekeningloze debiteuren-administratie voordelen biedt boven een andere.